

onbekende beroemdheid annie van de wiele

Bijzondere zeilprestaties zijn niet alleen voorbehouden aan mensen uit de categorie Bekende Nederlanders. Zeilen belicht een aantal van die vergeten zeilers onder de noemer 'Onbekende beroemdheden'.

Anderhalve meter zeilgeschiedenis

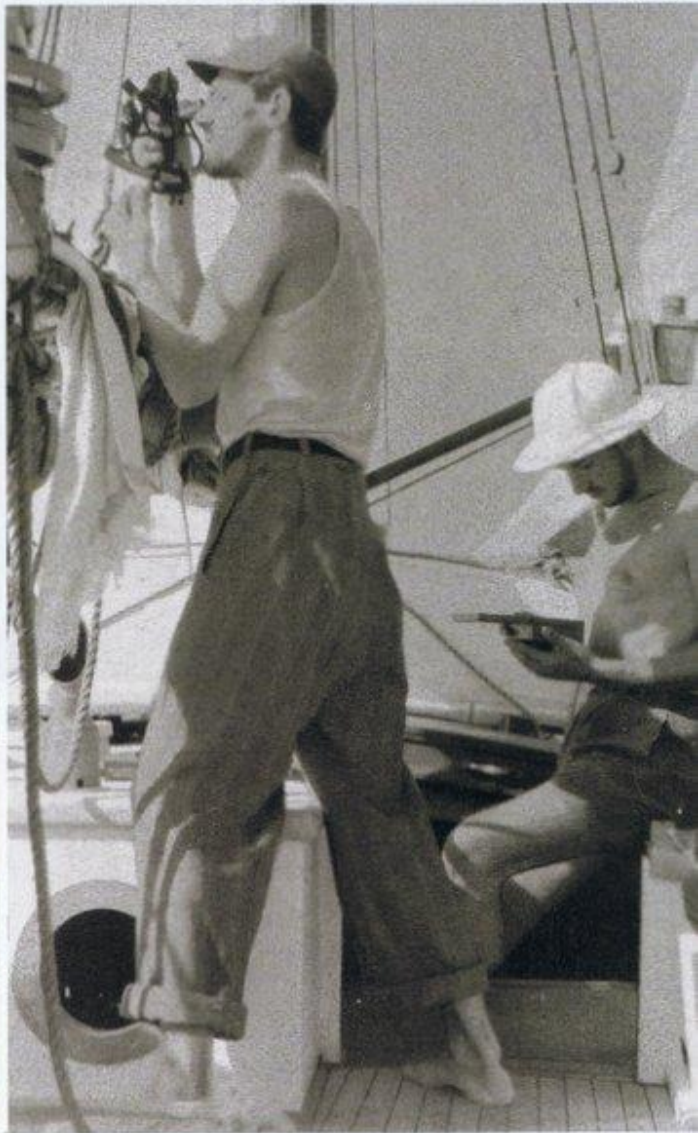
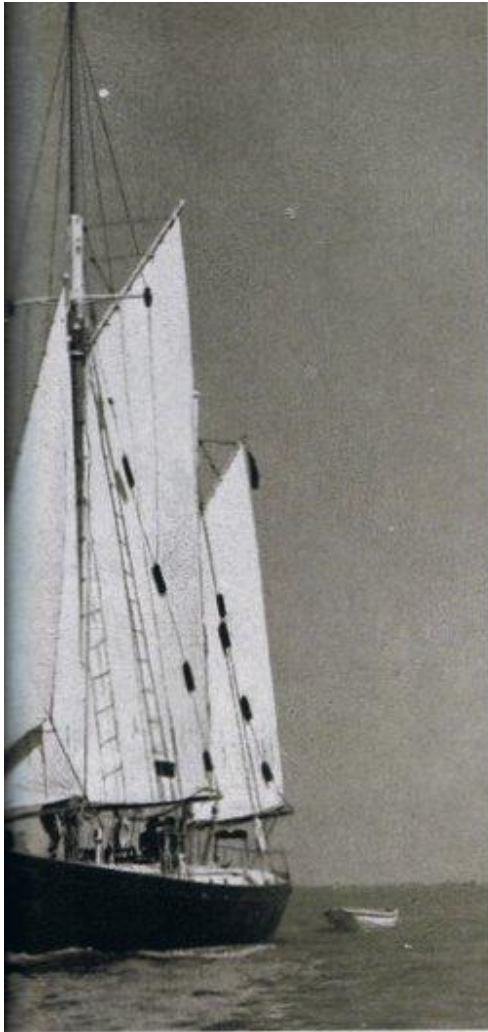
De Belgen *Annie en Louis van de Wiele* varen al in 1953 de wereld rond in een zeiljacht. De kleine Annie - ze is 1,50 meter hoog - schrijft in een verslag over de reis. Anno 2012 is de conclusie dat de reis van de twee vol zit met zeilgeschiedenis.

TEKST MICHEL VAN STRATEN ILLUSTRATIES UIT *OMMO - MET EEN BELGISCH JACHT DE WERELD ROND* (NATIONAAL SCHIEPVAARTMUSEUM ANTWERPEN, 1954) EN *DE REIS VAN DE OMOO* (BERNARD PAUWELS)

De beperkte lengte van Annie zou in dit portret geen rol spelen als ze er zelf niet zo nadrukkelijk over had geschreven in *Onder Omoos Zeilen*, de Nederlandse vertaling van haar reisverslag. Zeiltechnisch lijkt haar anderhalve meter geen probleem te vormen, want ze meldt er in dat kader niets over. De beperktheid zit meer in de tijdgeest: ze is een vrouw, en dan ook nog eens heel klein. Daarmee vormt ze een schril contrast met het beeld dat men in de vijftiger jaren van de vorige eeuw heeft van zeelui. Dat zijn toch mannen met baarden?

Lichtmatroos op het land

Louis van de Wiele wordt geboren in 1920 in het Belgische Kortrijk, veertig kilometer van zee. Om te zeggen dat de jonge Louis de liefde voor het water met de paplepel krijgt ingegoten, zou dan ook bezijden de waarheid zijn. Die liefde ontstaat dan ook op het land. Op de knollenvelden, gek genoeg, waar Louis met zijn vriendjes hele zeeslagen naspeelt. Vanaf het moment dat hij van zijn vader leert tekenen, richt hij zich op het tekenen van schepjes. Hij krijgt belangstelling voor aardrijkskunde en Louis verkent de wereld alvast vanaf papier.

*“Zeezeilen is
geconcentreerd
bezig zijn”*

annie van de wiele **onbekende beroemdheid**

Kortrijk is klein, kleingeestig zelfs in de ogen van Louis. Hij begint te verlangen naar ruimte. Twee keer verlaat hij zijn ouderlijk huis met het doel de wereld te gaan ontdekken als lichtmatroos aan boord van een zeilschip. Maar het is niet meer de tijd van de zeilende wereldreizigers. De beroepsvaart is gemotoriseerd en geprofessionaliseerd en de kleine Louis vindt er geen aansluiting. De wanhopige tiener zweeft langs de kades van Antwerpen en Oostende, verlangend naar het vinden van de zee, de wereld en zichzelf. Maar de politie vindt hem en brengt hem terug naar huis.

Dan maar via een reguliere weg, moet Louis hebben gedacht. Hoewel zijn familie geen enkele maritieme traditie bezit, krijgt hij – na lang zeuren – van zijn ouders toestemming om zich aan te melden voor het toelatingsexamen van de Zeevaartschool in Antwerpen. Louis wordt afgekeurd op zijn bijziendheid. Annie zal later schrijven over dit moment: 'Het was een drama. Nog nooit is een jongen van zestien zo dicht bij zelfmoord geweest. Hij zwoer dat, nu men de officiële weg voor hem versperde, hij omwegen zou inslaan. Dat zou niet gemakkelijk zijn, maar al moest hij twintig jaar werken en het geld met stuivers opsparen, hij zou zijn eigen schip hebben en de zee oppaan.'

Louis wacht tot hij meerderjarig wordt om zijn eigen pad te kunnen kiezen. Maar wanneer het zover is, is de Tweede Wereldoorlog uitgebroken. Louis gaat bij het verzet. Na afloop van de oorlog wordt hij matroos bij de Belgische marine. Eindelijk varen. Alleen nog niet op een zeilboot.

Zwerver

Die boot gaat er komen. Voordat ze op 4 september 1948 van stapel loopt in Antwerpen, zit ze al jaren in het hoofd van Louis. Die kocht al jaren boeken en onderdelen. Wanneer Louis en Annie gaan trouwen, zijn alleen voorwerpen voor aan boord gewenste geschenken. In de naoorlogse jaren is niet alles zomaar te verkrijgen; zo vervalt de voorkeur voor een houten romp vanwege gebrek aan goed hout en wordt staal de keuze voor het romp materiaal. Met toewijding en hard werken krijgt *Omoo* haar vorm. De naam ontleent ze aan een boek van Herman Melville, over zijn avonturen aan boord van een walvisvaarder in de Zuidzee. (Vijf jaar na *Omoo* schreef Melville zijn bestseller *Moby Dick*.) 'Omoo' is Polynesisch en betekent zoveel als vagebond of zwerver.

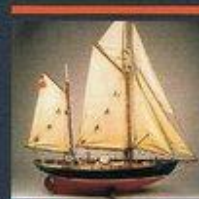
Hoewel Louis de architect is, getuigt het verslag van Annie dat zij – in elk geval na het vervolmaken van hun wereldomzeiling – heel goed weet wat er ten grondslag ligt aan een succesvolle wereldreis. 'Een schip is steeds een compromis. Men moet, niet zonder zichzelf tienmaal het hart te doorboren, snelheid opofferen aan gerief, lichtheid aan degelijkheid, handzaamheid aan snelheid, en de cirkel sluit weer.' Veiligheid en comfort krijgen ten slotte de voorkeur boven snelheid, want haast hebben de Van de Wiele

niet zodra ze gaan varen. Voor Annie kan een overtocht niet lang genoeg duren. *Omoo* wordt een kist met gaffeltuig, specifiek geschikt voor achterlijke winden. Tijdens de vaartocht rond de wereld hoeft *Omoo* nog geen 24 uur aan de wind te zeilen.

De wereldreis start op 7 juli 1951 vanuit Zuid-Frankrijk. Louis en Annie hebben er dan een proefreisje naar Engeland en vele mijlen naar en op de Middellandse Zee op zitten. De reis voert hen westelijk, met de passaatwinden achter hen, via de Atlantische Oceaan, door het Panama-kanaal naar Tahiti, hun droombestemming. Vanaf daar is het, nog steeds westwaarts, terug naar huis varen. Een stop in Nieuw-Zeeland doet hen besluiten daar een jaar te blijven, zo mooi vinden ze dat land. Maar nog sneller dan dat besluit is genomen, herroepen ze het en gaan de trossen weer los, op weg naar Afrika. Daar, bij Kaap de Goede Hoop, krijgen ze de ergste tegenwind die ze in al die tijd hebben meegemaakt. Het is slechts één van de elementen die alle wereldzeilers tegenkomen. Ook Louis en Annie ondergaan zaken als motorpech, corrupte douanebeambten, scherpe koraalriffen, navigatiefouten (hun chronometer loopt 91 seconden achter, wat resulteert in een positiefout van 23 mijl en een bijna fatale stranding op een zandbank), diefstal, ziekte, ankerproblemen, windstiltes, storm, mist, voortdurend onderhoud, (lichte) aanvaringen, maar vooral een routine waar beiden met volle teugen van genieten.

Louis en Annie

Het is opmerkelijk dat Annie van de Wiele haar verhaal in *Onder Omoo's Zeilen* begint met de introductie van Louis. Het zegt iets over Annie en over de tijdgeest. Hoewel haar verslag haar verslag is, komt Louis toch vaak op de eerste plaats. Enerzijds zal dat zijn omdat Louis de meest prakti-

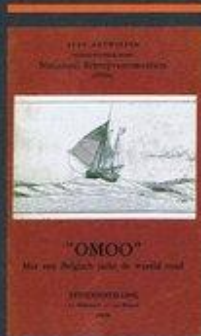

OMOO

Omoo is een kieljacht met gaffelkisttuig. Een kitsgetuigd schip heeft twee masten, waarvan de voorste het grootst is. Zowel het grootzeil als de bezaan (op de achterste mast) heeft een gaffel. Boven het grootzeil en boven de bezaan kunnen nog gaffeltopzeilen worden gehesen. Vóór de voorste mast kan een fok worden gevoerd en vanaf de boegspriet een kluiver en daarboven een topmastkluiver. Lengte: 13,80 m
Breedte: 3,70 m
Diepgang: 1,90 m
Waterverplaatsing: 18 m³
Zeiloppervlak: 85,5 m²
Romp materiaal: staal
Ontwerper: F. Mulders
Bouwer: C. Meytjens
Bouwjaar: 1848

onbekende beroemdheid annie van de wiele

WIN EEN BOEK

Zeilen beschikt over een exemplaar van het boek dat Annie van de Wiele in 1961 schreef over haar wereldomzeiling, het Franstalige *Pénélope était du voyage*. U maakt kans op het winnen van dit zeldzame boek door in een e-mail naar info@zeilen.nl kort te motiveren waarom u voor dit boek in aanmerking wilt komen.

sche van de twee is: waar hij leest, tekent, ontwerpt en verzamelt, is Annie de dromer. Waar hij stroming ziet, ruikt zij het zout. Waar hij de zeilen controleert op betere trimmogelijkheden, ziet zij er de schittering van het water in reflecteren. Anderzijds komen de onderlinge verhoudingen voort uit de tijdgeest van de jaren vijftig. De schipper schippert, Annie kookt en doet de was. Het zou haar tekort doen om het daarbij te laten, want ze vaart *Omo* natuurlijk ook. Maar zoals ze zelf schrijft over de huishoudelijke taken: daar was ze nou eenmaal (ook) voor. Een varende vrouw is een bijzonderheid op zichzelf. 'O, jij bent een meisje, dat zul jij natuurlijk nooit kunnen doen', is de reactie van haar vrienden wanneer er wordt gesproken over zeilreizen. De jonge Annie heeft 'spijt omdat ik een meisje ben'.

Waar Louis de schipper is, voert Annie onvoorwaardelijk zijn beslissingen uit. Dat er één kapitein op een schip moet zijn behoort tot de beste maritieme tradities, is de opvatting van Annie. Voor een veilige en succesvolle zeilreis stelt Annie dat er aan drie voorwaarden moet worden voldaan. De eerste is de kapitein als hoogste instantie en een bemanning die zijn beslissingen niet bekritiseert. De tweede is het delen van hetzelfde doel, in dit geval het maken van een wereldreis. De derde is het schip, dat de 'voornaamste persoon' moet vormen. Dat klinkt allemaal begrijpelijk, degelijk zelfs (hoewel een geheel onkritische houding in het Nederland van nu niet meer zo vanzelfsprekend is). Toch gaat Annie in haar plaatsbepaling aan boord soms misschien wel erg ver. Op het moment dat Annie en Louis al meer dan een halve wereldomzeiling achter de rug hebben, wordt Louis zo ziek dat hij niets meer kan en zijn kooi niet meer kan verlaten. Na twaalf dagen is Louis geheel uitgeput. *Omo* passeert het eiland Rodrigues, in de Indische Oceaan, en dan: 'hees [Louis] zich aan dek, zocht de horizon af, raadpleegde de kaart en liet de koers wijzigen.' Dit, ondanks de zee aan ervaring die Annie dan ook heeft opgedaan en het feit dat er op dat moment ook nog twee andere bemanningsleden aan boord zijn. Drie dagen later varen ze bij Mauritius om een dokter te zoeken voor de behandeling van Louis. 'Pas tegen de middag kwamen wij, vechtend tegen de stroom, voor Port-Louis aan. Kap [de kapitein], als Lazarus uit zijn graf gestegen, had de schemeringen van zijn kooi verlaten en zich aan dek begeven om het roer te nemen, ten einde niet te kort te doen aan de traditie.'

Misschien is Annie's opmerking over hun hiërarchie aan boord wel van een alles verkleurende eenvoud: '[Louis] vroeg mij niets anders dan hem te willen begrijpen en aan

te moedigen. In ruil daarvoor bood hij mij eenvoudig het mooiste leven van de wereld aan.'

Ontmoetingen vol geschiedenis

Annie en Louis gaan op wereldreis en maken daarbij onderdeel uit van de geschiedenis. Deels zonder het zelf beseffen. Ze zijn de eerste Belgen die met een zeiljacht de wereld rondvaren en er uitgebreid verslag van doen. Ook hebben ze tal van ontmoetingen, waarvan een deel ook de maritieme geschiedenisboeken is terug te vinden. Op Tenerife worden ze bij het ankeren geholpen door een Engelsman, die hen daarna toeroept iets te komen drinken. Het is Miles Smeeton, aan boord van *Tzu-Hang*. Aan boord zijn ook Beryl, zijn vrouw, en hun dochter Chlo. 'Hij is ongetwijfeld de origineelste en meest energieke familie die ik ooit heb ontmoet', schrijft Annie. Dat de Smeetons die energie later nog volop nodig zouden hebben kon Annie toen nog niet weten. Enkele jaren later gaat *Tzu-Hang* tweemaal om, ten westen van Kaap Hoorn, onderweg van Australië naar Engeland. Opgepakt door een galslaat slaat de kits over de kop. Beryl, die aan het roer zit, slaat overboord. Het is een wonder dat ze naar de boot toe kan zwemmen en aan boord kan komen. Eind goed al goed gaat niet op voor de Smeetons: een jaar later gaat hun schip voor de tweede keer ondersteboven. Ook dat overleefde ze. Miles Smeeton schreef er het klassiek geworden *Once is enough over*.

Een halve wereldomzeiling later ziet Annie een sloep liggen op een strand van Hiva Oa in de Grote Oceaan. Ze herkent er Knaus van Ernst Lamberty in (zie ook *Zeilen 3/2011*, *Een groot jongensboek*). Later, op Tahiti, ligt *Omo* naast het nieuwe schip van vrijbuiters Ernst Lamberty, *Anna-Elisabeth*. Op het eiland Bora-Bora bezoekt Annie het graf van de zeelager Alain Gerbault. Deze Franse ontdekkingsreiziger was een belangrijke inspiratiebron voor zowel Ernst Lamberty als voor Annie van de Wiele. Lamberty zal er, twee jaar na Annie, ook Gerbaults graf bezoeken.

Eerste keren

Over de beginperiode van de reis schrijft Annie later: 'Deze periode is die van de "eerste keren", wij beleefden louter belangrijke ogenblikken en onvergetelijke momenten. Eigenlijk kan dat als typerend voor deze hele reis tussen 1951 en 1953 worden gezien. En met al die eerste keren zijn de zwerper *Omo* en Annie en Louis van de Wiele onderdeel gaan uitmaken van de zeilgeschiedenis van alle lage landen en verder. ●

De weergegeven citaten komen uit *Ouder Omo's Zeilen* van Annie van de Wiele. Met dank aan Bernard Pauwels.

*"Mijn hoofdmotief
was het langere tijd
alleen zijn"*

